

УДК: 631.153.3; DOI: 10.31388/2519-884X-2019-40-149-156

Свиноус І.В., д.е.н., професор

Гаврик О.Ю., к.е.н., доцент

Биба В.А., к.е.н., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ СТИМУЛЮВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ РОДЮЧОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ ЯК СКЛАДОВОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОНОВЛЕННЯ ВИРОБНИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. В статті розглядаються проблеми родючості сільськогосподарських угідь – основного засобу виробництва сільськогосподарської продукції. Встановлено, що в наслідок не виваженої господарської діяльності менеджменту господарств корпоративного сектору аграрної економіки спостерігається зниження родючості сільськогосподарських угідь.

З метою стимулювання заходів, які спрямовані на відтворення родючості сільськогосподарських угідь запропоновано систему заходів стимулювання сільськогосподарських виробників економічного і адміністративного характеру.

Ключові слова: сільськогосподарські угіддя, відтворення, родючість, сільськогосподарське підприємство, об'єднана територіальна громада.

JEL code classification: Q 24

Svinous I.V., D.e.S., Proff.

Gavrik O.Yu., PhD, Ass. Prof

Biba V.A., PhD, assistant

Bila Tserkva National Agrarian University

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PRINCIPLES STIMULATION OF FERTILITY REPRODUCTION AGRICULTURAL LAND AS A COMPONENT OF TECHNOLOGICAL UPDATE OF PRODUCTION IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

Abstract. The article considers the problems of fertility of agricultural lands - the main means of agricultural production. It is established that as a result of unbalanced economic activity of the management of farms of the corporate sector of the agrarian economy there is a decrease in the fertility of agricultural land. Over the last 20 years, the soils of Ukraine have lost 0.5% of humus (according to the Center for Fertility) and the tendency to reduce it does not stop. Small doses of manure and fertilizers do not reproduce soil fertility. The harvests of recent years are mostly the result of the depletion of exclusively natural soil fertility, the impoverishment of the potential part.

Opportunities to dispose of land within the territory of the respective territorial community will encourage local governments to intensify actions in terms of land use in the most efficient and cost-effective way. However, so far local governments do not fully use the opportunities to fill local budgets through the use of land resources. It should be noted that in Ukraine, out of 29,722 settlements, 3,432 (almost 12%) need to update the monetary valuation of land plots.

In order to stimulate measures aimed at restoring the fertility of agricultural land, a system of measures to stimulate agricultural producers of economic and administrative nature has been proposed.

Public authorities should introduce a system of economic incentives to increase the fertility of agricultural land leased by businesses in the field of agricultural business, using primarily administrative levers and the current taxation system. As the reproduction of agricultural land fertility is national in nature, programs aimed at solving this problem must also be fully funded.

Appropriate programs for the restoration and preservation of soil fertility should be developed at the level of united territorial communities. With the combined efforts of the state, OTG, agricultural enterprises, it is possible to ensure the process of reproduction and preservation of soil fertility. After all, irresponsible intensive use of the land fund without effective measures for its reproduction as a productive resource and a renewable ecosystem of the environment has not yet been eradicated. That is why an effective mechanism, which provides for the interest of producers in preserving the fertility of Ukrainian soils, will ensure a positive result.

Key words: agricultural lands, reproduction, fertility, agricultural enterprise, united territorial community.

Постановка проблеми. Важливою складовою матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств є земельні ресурси, які у поєднанні з іншими її складовими, природними умовами, трудовими та матеріально-технічними ресурсами, створюють передумови ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств. Саме тому при розробленні напрямів відтворення матеріально-технічної бази доцільно більш детально обґрунтувати заходи відтворення ґрунтів при їх використанні у сільськогосподарському виробництві.

Земельним ресурсам як специфічному засобу виробництва властива низка характерних особливостей. Зокрема, на відміну від інших засобів виробництва, які в процесі використання зношуються, замінюються новими, технічно більш досконалішими й економічно вигідними, земля є обмеженим ресурсом, але за вмілого обробітку він не погіршується, а поліпшується, що характеризується як зміна родючості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі відтворення факторів виробництва в сільському господарстві присвячені праці відомих економістів, зокрема класиків економічної науки: Дж. Кейнса, Ф. Кене, Дж. Б. Кларка, А. Сміта, К. Маркса, М. Фрідмена, А. Маршалла, Дж. С. Мілля, У. Петті, Д. Рікардо, Ж. Б. Сея, Д. Хікса, Й. Шумпетера та ін.

Відтворювальні процеси й раціональне використання ресурсів у сільському господарстві досліджували відомі вчені: В. Андрійчук, О. Бугуцький, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Даниленко, М. Дем'яненко, С. Дусановський, О. Здоровцов, М. Єрін, В. Іванишин, Д. Крисанов, І. Лукінов, В. Мертенс, В. Месель-Веселяк, О. Могильний, О. Онищенко, О. Олійник, І. Охріменко, Б. Пасхавер, Г. Підлісецький, М. Пугачов, А. Стельмащук, В. Трегобчук,

О. Ульяновченко, Г. Черевко, В. Шиян, О. Шпичак, О. Шубравська та інші.

Водночас багато питань, пов'язаних із забезпеченням стійкості економічного розвитку суб'єктів господарювання галузі, проведенням системного аналізу оцінки формування та відтворення матеріально-технічних ресурсів, зокрема сільськогосподарських угідь у сільському господарстві на рівні підприємства, залишаються недостатньо вивченими й дискусійними, що вимагає проведення подальших досліджень, зокрема пошуку нових інструментів і механізмів з урахуванням реальних умов, що склалися в аграрному секторі економіки.

Постановка завдання. Метою статті є розробка практичних рекомендації щодо економічного стимулювання відтворювальних процесів земельних угідь сільськогосподарськими підприємствами.

Виклад основного матеріалу. Відтворення родючості ґрунту в природних умовах і за господарського її використання може бути розширеним, простим і звуженим. Очевидно, що вищезазначені поняття можна застосовувати тільки до потенційної родючості ґрунту як показника, що змінюється відносно повільно протягом тривалого часу.

Вважаємо, що розширене відтворення родючості ґрунтів – це покращення сукупності властивостей ґрунту, що впливають на її родючість, підвищення його здатності забезпечувати рослини елементами, необхідними для їх росту й розвитку в багаторічному циклі. Розширене відтворення родючості може здійснюватися як поступово на основі використання інноваційної агротехніки, ведення землеробства з інтенсивністю балансу поживних речовин понад 100%, оптимізації агрофізичних, агрохімічних, біологічних властивостей ґрунту. Варто наголосити, що всі заходи з окультурення ґрунтів сприяють одночасно розширеному відтворенню їх родючості.

Простому відтворенню характерна відсутність помітних змін у сукупності властивостей ґрунту, що впливають на його родючість, здатності ґрунтів забезпечувати рослини елементами, необхідними для їх росту й розвитку в багаторічному циклі. При простому відтворенні родючості ґрунтів ведення землеробства відбувається на фоні врівноваженого (100 %) по інтенсивності балансу поживних речовин.

Звужене відтворення веде до погіршення властивостей ґрунту, що впливають на його родючість, зниження здатності забезпечувати рослини елементами, необхідними для їх росту й розвитку в багаторічному циклі.

При різкому зниженні потенційної родючості ґрунту внаслідок інтенсивного прояву ерозії, вторинного засолення, інших чітко простежуваних негативних природних і антропогенних процесів зазвичай знижується ефективна родючість у результаті звуженого відтворення, що є наслідком діяльності суб'єктів господарювання.

Проте, як свідчать результати діяльності сільськогосподарських товаровиробників, ефективна родючість ґрунту може тривалий час зберігатися і навіть збільшуватися на тлі зниження потенційної родючості. Так, в умовах підвищення рівня хімізації та механізації аграрного виробництва, використання нових сортів вдається забезпечувати високий рівень урожайності сільськогосподарських культур при звуженому відтворенні родючості ґрунтів, що спричиняє зниження вмісту гумусу в них. За даними Мінагрополітики, в 2015 р. вміст гумусу був менше 3,2 %. Високопродуктивною прийнято вважати рілля, де в родючому шарі не менше 5 % гумусу.

Як зазначають науковці, відновлення гумусу в ґрунті – процес тривалий, системний і комплексний. Так, для збільшення вмісту гумусу на десяту частку відсотка потрібно близько трьох років [1]. Водночас, прояв процесів повільного зниження вмісту гумусу в ґрунті, погіршення його агрохімічних якостей, несприятливі зміни мікрофлори, ущільнення важкими сільськогосподарськими машинами і знаряддями та багато інших негативних явищ не відразу позначаються на ефективній родючості та на величині урожайності сільськогосподарських культур.

Поступове зниження потенційної родючості ґрунту внаслідок звуженого його відтворення в кінцевому результаті призводить до того, що для підтримки ефективної родючості потрібні суттєві інвестиції в модернізацію технологічного процесу, що здебільшого спричиняє подальше зниження потенційної родючості.

За останні 20 років ґрунти України втратили 0,5 % гумусу (за даними Центрдержродючості) і прояв тенденції до його зменшення не призупиняється. Невеликі дози внесення гною і туків не забезпечують відтворення родючості ґрунтів. Врожаї останніх років – здебільшого наслідок вичерпування винятково природної родючості ґрунту, збіднення потенційної частини. Фосфатний режим ґрунтів України не сприятливий для одержання високих і стійких урожаїв. Забезпеченість ґрунтів України калієм значно вища, ніж фосфором. Зазначимо, що площі орних земель із низьким і середнім вмістом обмінного калію становлять 33,8 % [2]. За результатами досліджень науковців, площі із низьким і середнім вмістом рухомого фосфору й обмінного калію у ґрунтах збільшуються, а площі ґрунтів із підвищеним і високим вмістом фосфору та калію – зменшуються.

За таких умов при виробничому використанні земельних угідь важливим завданням постає розробка дієвого механізму стимулювання місцевими органами влади сільськогосподарських товаровиробників щодо проведення заходів з відновлення родючості сільськогосподарських угідь. До 2014 р. державні органи намагалися контролювати стан земель бюрократичними методами: кожний землекористувач був зобов'язаний дотримувати вимог спеціального документа – порядку додержання науково обґрунтованих сівозмін, що здебільшого призводило до прояву неправомірних дій співробітників відповідних державних інституцій.

Нині урядовці мають намір відродити бюрократичну процедуру шляхом запровадження такого інструменту як агрохімічна паспортизація земельних угідь. Так, на підставі вказаних нормативно-правових актів, функції щодо проведення агрохімічної паспортизації, видача, виготовлення агрохімічного паспорта поля, земельної ділянки є винятково повноваженнями державної устано-

ви «Інститут охорони ґрунтів України» та її обласних філій.

Вважаємо, що важливим напрямом організаційного характеру слід розглядати передачу земель в управління об'єднаним територіальним громадам (ОТГ). Водночас неврегульованість питань власності територіальних громад на землю має своїм наслідком обмеженість повноважень місцевих рад, неможливість забезпечити реалізацію принципу повсюдності місцевого самоврядування (у т. ч. повсюдності бази оподаткування). З огляду на це органи місцевого самоврядування фактично впливають на використання земельних ресурсів лише на 12 % власних територій [3]. Органи місцевого самоврядування позбавлені можливості ефективно планувати розвиток територій, а також значно обмежені в питаннях прийняття рішень про використання земельних ресурсів.

Урядовим законопроектом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління земельними ресурсами в межах території об'єднаних територіальних громад» (№ 7118) передбачається передача сільським, селищним, міським радам об'єднаних територіальних громад повноважень щодо розпорядження землями територіальних громад на всій території відповідної ради, а не лише в межах території сіл, селищ, міст. Це розширить повноваження органів місцевого самоврядування у сфері використання земель та сформує можливості для ефективнішого використання землі, як джерела наповнення місцевих бюджетів [4].

Слід зазначити, що у структурі надходжень до загального фонду місцевих бюджетів плата за землю займає майже 15 %, а в надходженнях місцевих податків і зборів – понад 50 %. Отже, прийняття законопроекту № 7118 надасть змогу об'єднаним територіальним громадам значно розширити базу оподаткування за рахунок плати за земельні ділянки та потенційно збільшити надходження до бюджету. Вважаємо, що положення даного законопроекту також позитивно вплинуть на подальший процес об'єднання територіальних громад і реалізації одного з базових принципів місцевого самоврядування – повсюдності місцевого самоврядування.

У даному контексті необхідно враховувати той факт, що за результатами 2017 р. до місцевих бюджетів України за рахунок плати за землю надійшло 19,9 млрд грн, що на 14,2 % більше від надходжень за відповідний період минулого року. Водночас збільшення доходів від плати за землю по об'єднаних територіальних громадах становить 20,2 %. Отже, в результаті об'єднання посилюється зацікавленість органів місцевого самоврядування в мобілізації надходжень до бюджетів і реалізації наявних резервів задля збільшення цих надходжень.

Можливості розпоряджатися землями в межах території відповідної територіальної громади спонукатиме органи місцевого самоврядування до активізації дій в частині використання земель у найбільш ефективний та економічно вигідніший спосіб. Однак поки що органи місцевого самоврядування вичерпно не використовують можливості в частині наповнення місцевих бюджетів за рахунок використання земельних ресурсів. Варто зазначити, що в Україні із 29 722 населених пунктів 3432 (майже 12 %) потребують оновлення грошової оцінки земельних ділянок. Законом України «Про грошову оцінку земель» встановлено, що нормативна грошова оцінка земельних ділянок використовується для визначення розміру земельного податку і, відповідно, впливає на розміри орендної плати за земельні ділянки [5]. Тому одним із важливих питань у контексті наповнення місцевих бюджетів є проведення своєчасної й обґрунтованої грошової оцінки земельних ділянок. Необхідно зазначити, що нормативна грошова оцінка сільгоспугідь в Україні востаннє проводилася станом на 1 липня 1995 р. У зв'язку з цим пропонується здійснювати нормативну оцінку земельних угідь одноразово на основі їх агрохімічної паспортизації як складової сільськогосподарського перепису.

Відповідно до норм законопроекту № 7118, завдяки ширшим можливостям органів місцевого самоврядування у частині розпорядження земельними масивами, орієнтовні обсяги додаткових надходжень до місцевих бюджетів, за оцінками експертів, можуть становити від 10 до 15 млрд грн. Також з отриманням повноважень щодо розпорядження землями державної власності в

межах усієї території відповідних територіальних громад з 1 січня 2018 р. і встановлення вигідних розмірів орендної плати, існує потенційна можливість збільшення розмірів орендної плати, яку отримують громадяни-власники паїв і з якої стягується податок на доходи фізичних осіб.

Підтримуємо позицію науковців, які визнають, що необхідно зберегти державний контроль за формуванням і розвитком інститутів землеволодіння і землекористування. Цілями такого втручання у функціонування ринкових механізмів з боку держави є: забезпечення достатнього рівня використання сільськогосподарських угідь; забезпечення дотримання екологічних вимог; здійснення соціально справедливого перерозподілу землі та рентних доходів [6]. Найбільш важливими (базовими) складовими економічного механізму є цінове, податкове і кредитне регулювання. Ціна як інструмент ринкової економіки виступає головним вимірником цінності земельних ресурсів. Цінність землі як економічного ресурсу для держави полягає в кількості податків, які може приносити земельна ділянка, а для власника – в обсязі інвестиційних ресурсів, що дадуть змогу постійно підвищувати ефективність використання земельної ділянки. Водночас, з урахуванням цінового механізму формується економічна концепція регулювання державними інститутами ринку земельної нерухомості.

Світовий досвід переконує, що при регулюванні земельних відносин країни застосовують широкий перелік інструментів для забезпечення раціонального використання сільськогосподарських земель. Серед основних підходів можемо виділити такі: примусове вилучення земель для громадських цілей (будівництво доріг, шкіл, поділ великих землеволодінь тощо), також трапляються випадки вилучення покинутих або невикористовуваних сільськогосподарських угідь; заходи щодо організації їх раціонального використання й охорони; кваліфікаційні та інші вимоги для виявлення недобросовісних покупців і власників [7].

У США активно застосовують політику обмеження використання земель і стимулювання відведення їх під чистий пар. За цією програмою сільськогосподарські угіддя ви-

водять з обігу зазвичай на кілька років. Тобто фермер протягом тривалого часу не засіває свою землю, а лише періодично проводить її оранку, ґрунт зберігає свої властивості, накопичуючи поживні речовини, збільшуючи вміст гумусу, але при цьому продукція не вирощується. За рівня врожайності основних сільськогосподарських культур у США достатньо використовувати тільки частину ріллі. Держава стимулює фермерів, щоб вони періодично проводили обробіток ґрунту та боротьбу із поширенням чагарників. Аналогічні програми реалізуються і в країнах ЄС.

Забезпечення ефективного використання земельних ресурсів має ґрунтуватися насамперед на адекватному, дієвому організаційно-економічному механізмі відтворення родючості ґрунту. Як переконує світовий досвід, на регулювання економічних відносин щодо використання земельних ресурсів і відтворення їх родючості цілеспрямовано впливає ринковий механізм. Однак у світовій практиці не існує абсолютно вільного ринку сільськогосподарських земель, як і пов'язаного з ним ринку продовольства та сільськогосподарської сировини.

У більшості країн з розвиненим сільським господарством відносини власності на землю і природні ресурси формуються через дію ринкових інститутів. Однак перерозподіл земельних ресурсів пов'язаний з великим переліком обмежень, які обумовлюють необхідність жорсткого контролю й регулювання не тільки ринку землі, але і відносин щодо її використання для запобігання деградації, екологічного забруднення і т. д. [8].

Сільськогосподарські угіддя як засіб аграрного виробництва не є об'єктом контролю з боку держави, а також чітко не прописані порушення та відповідальність за їх стан. Як переконують результати досліджень, у країні набула надзвичайно високого рівня деградація ґрунтів за останні 20 років, зокрема, на півдні до 80 %, відчутно знизився в них вміст гумусу (дефіцит – 700 кг/га) і поживних елементів. [9, с. 40]. Окремі вітчизняні нормативно-правові акти містять загальні вимоги щодо охорони та збереження родючості ґрунтів, додержання науково обґрунтованих сівозмін, виведення деградованих угідь з обробітку тощо. Однак

відсутність підходів до оцінювання шкоди та механізмів притягнення до відповідальності землекористувачів за завдану шкоду нівелює дієвість чинної законодавчої бази в аспекті раціонального використання й відтворення земельних угідь.

Ураховуючи посилення деструктивних явищ у збереженні та відтворенні якості сільськогосподарських угідь нами окреслено низку заходів економічного характеру, зорієнтованих на активізацію проведення заходів, спрямованих на підвищення родючості сільськогосподарських угідь (рис. 1).

Вважаємо, що найбільш дієвим інструментом є стимулювання сільгосптоварови-

робників до внесення органічних добрив у ґрунт в перерахунку на перегній, як основного джерела відтворення гумусу шляхом часткової компенсації їх вартості. Так, за розрахунками Національного наукового центру «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського», нині максимальне внесення органічних добрив за наявного рівня виходу гною може становити 2 т на 1 га посівної площі. Залучення нетоварної частини врожаю збільшить дозу внесення органічних добрив до 7,4 т/га, а додаткове використання сапропелю та торфу дасть 9,8 т органіки на 1 га посівної площі [2].

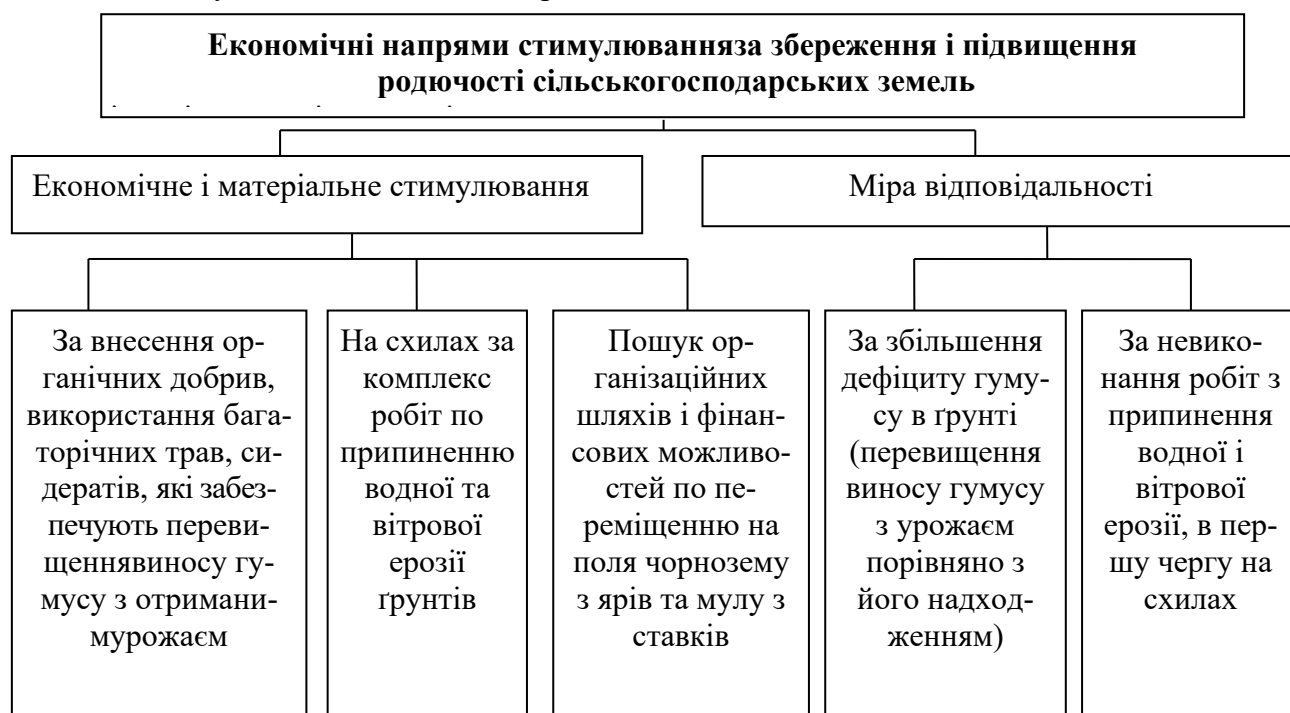

Рис. 1. Інструменти стимулювання товаровиробників щодо збереження і підвищення родючості земель

Джерело: розробка автора

Встановлено, що в Україні діє система економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель, а саме: надання податкових і кредитних пільг громадянам та юридичним особам, які здійснюють за власні кошти заходи, передбачені загальнодержавними та регіональними програмами використання й охорони земель; виділення коштів з державного або місцевого бюджетів громадянам та юридичним особам для відновлення попереднього стану земель, порушених не з їхньої вини; звільнення від плати за земельні ділянки, що знаходяться на стадії сільськогосподарського освоєння або поліпшення їх стану згідно з державними та регіональними програмами; компенсація з бюджетних коштів зниження доходу власників землі та землекористувачів внаслідок тимчасової консервації деградованих і малопродуктивних земель, що стали такими не з їхньої вини. Нами встановлено, що лише в двох обласних програмах соціально-економічного розвитку передбачені заходи з відтворення родючості сільськогосподарських угідь.

Важливим напрямом формування заходів з відтворення потенційної родючості сільськогосподарських угідь розглядається використання коригувальних коефіцієнтів при розрахунку земельного податку та податку 4-ї групи платників (колишній фіксований сільськогосподарський податок). Необхідно зазначити, що нинішній механізм розрахунку величини вищезазначених податків не стимулює до підвищення потенційної родючості сільськогосподарських угідь. Менеджмент суб'єктів господарювання в сфері агробізнесу навпаки, зацікавлені в її зниженні, оскільки це зумовить зменшення податкових відрахувань до бюджету об'єднаної територіальної громади (ОТГ) і величини орендної плати потенційним орендодавцям.

У зв'язку з цим пропонується розробити систему коригувальних коефіцієнтів при розрахунку вартості сільськогосподарських угідь. Слід зазначити, що вони будуть ефективні при визначенні вартості 1 га сільськогосподарських угідь, що є основою розрахунку податку 4-ї групи.

Для їх розрахунку необхідно проводити (1 раз у 5 років) агрохімічну паспортизацію угідь, як складову сільськогосподарського

перепису. В основу розрахунку коригувального коефіцієнта доцільно взяти величини бальності сільськогосподарських угідь на початок і кінець звітної періоду та перемноженням на величину нормативної грошової оцінки, що склалася в регіоні, буде визначено вартість угідь, яка буде слугувати основою для розрахунку земельного податку й орендної плати. Дію даного показника доцільно передбачити на п'ятирічний період.

Водночас, несплачена величина земельного податку до бюджету ОТГ та орендної плати внаслідок використання понижувального коефіцієнта, що є свідченням покращення якості ґрунту (зросла бальність), повинна частково, опосередковано органами об'єднаної територіальної громади компенсувати витрати на відтворення родючості сільськогосподарських угідь, які знаходяться в тимчасову користуванні суб'єктів підприємницької діяльності у сфері аграрного бізнесу. При використанні підвищувального коефіцієнта, навпаки, зростає вартість грошових надходжень до бюджету об'єднаної територіальної громади.

Висновки. Очевидно, що в умовах децентралізації влади, наслідком якої є не тільки перерозподіл фінансових потоків, а й повноважень і відповідальності за збереження та раціональне використання природних ресурсів, зокрема сільськогосподарських угідь, постає необхідність розробки регіональної системи відтворення родючості ґрунту.

Формування такої системи сприятиме прийняттю виважених управлінських рішень на рівні як об'єднаної територіальної громади, так і кожного господарства корпоративного сектору аграрної економіки.

Вирішення проблеми відтворення сільськогосподарських угідь неможливе в межах окремо взятого суб'єкта господарювання в сфері аграрного бізнесу. Водночас, сільгоспвиробники через слабкий фінансово-економічний стан не мають можливості спрямовувати кошти на ґрунтоохоронні заходи. Якщо не вжити невідкладних заходів, процеси деградації ґрунтів можуть стати незворотними.

Державні органи повинні запровадити систему економічного стимулювання підвищення родючості сільськогосподарських угідь, орендованих суб'єктами господарювання в

сфері аграрного бізнесу, використовуючи в першу чергу адміністративні важелі та чинну систему оподаткування. Оскільки відтворення родючості сільськогосподарських угідь має загальнодержавний характер, також повинні повною мірою фінансуватися програми, спрямовані на вирішення даної проблеми.

На рівні об'єднаних територіальних громад мають бути розроблені відповідні програми відтворення та збереження родючості ґрунтів. За умови об'єднання зусиль держави, ОТГ, сільськогосподарських підприємств можливо забезпечити процес відтворення і збереження родючості ґрунтів. Адже безвідповідальне інтенсивне використання земельного фонду без ефективних заходів щодо його відтворення як виробничого ресурсу та відновлюваної екосистеми середовища поки що не викорінено. Саме

тому дієвий механізм, який передбачає зацікавленість товаровиробників у збереженні родючості українських ґрунтів, забезпечить одержання позитивного результату.

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що формування результативного нормативно-правового регулювання земельних відносин та запровадження дієвих інструментів стимулювання товаровиробників до розширеного відтворення родючості земельних ресурсів сприятиме запобіганню ерозії ґрунтів; накопиченню органічних речовин; контролю балансу гумусу і поживних елементів у ґрунті; виконанню директив з питань охорони вод, вмісту нітратів у сільськогосподарській продукції та продовольстві, використанні добрив, захисту рослин та ін.

Список літератури:

1. Балюк С.А. Ґрунтові ресурси України: стан і заходи їх поліпшення. Вісник аграрної науки. 2010. № 6. С. 6–7.
2. Національна доповідь «Про стан родючості ґрунтів України» / редкол. С. А. Балюк, В. В. Медведєв, О. Г. Тараріко, В. О. Греков, А. Д. Балаєв. Київ : ТОВ «Вік принт», 2010. 112 с.
3. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». Київ : НІСД, 2015. 684 с., С. 207.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління земельними ресурсами в межах території об'єднаних територіальних громад : Урядовий законопроект № 7118. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62648.
5. Про грошову оцінку земель : Закон України від 11 грудня 2003 р. № 1378- VI (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>.
6. Яцук І. П., Панасенко В. М. Ґрунти потребують захисту. URL : <http://veche.kiev.ua/journal/3785/>.
7. Жарников В. Б. Рациональное использование земель и основные условия его реализации. Вестник СГУГиТ. 2017. Т. 22, № 3. С. 171–179.
8. Хабарова И. А., Непоклонов В. Б. Российский и зарубежный опыт прогнозирования и планирования использования земель. Геодезия и аэрофотосъемка. 2017. № 3. С. 100–104.
9. Аграрний і сільський розвиток для зростання та оновлення української економіки: наукова доповідь. / за ред. чл.-кор. НАН України Бородіної О.М., д-ра екон. наук Шубравської О.В. ; НАН України, ДУ «Ін-т економіки та прогнозування НАН України». Київ, 2018. 152 с., С. 40.

Reference:

1. Baliuk S.A. (2010) Gruntovi resursy Ukrainy: stan i zakhody yikh polipshennia. Visnyk ahranoi nauky. № 6, pp. 6–7.
2. Natsionalna dopovid «Pro stan rodiuchosti gruntiv Ukrainy» [redkol. S. A. Baliuk, V. V. Medviediev, O. H. Ta-rariko, V. O. Hrekov, A. D. Balaiev] (2010) . Kyiv : TOV «Vik prynt». 112 p. [in Ukrainian].
3. Analitichna dopovid do Shchorichnoho Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovishche Ukrainy v 2015 rotsi» (2015). Kyiv : NISD, 684 p., p. 207 [in Ukrainian].
4. Pro vnesennia zmin do deiaknykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo upravlinnia zemelnymy resursamy v mezhakh terytorii obiednanykh terytorialnykh hromad : Uriadovi zakonoproekt. № 7118. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62648 [in Ukrainian].
5. Pro hroshovu otsinku zemel : Zakon Ukrainy vid 11 hrudnia 2003 r. № 1378- VI (zi zminamy). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15> [in Ukrainian].
6. Iatsuk I. P., Panasenko V. M. Grunty potrebuut zakhystu. URL : <http://veche.kiev.ua/journal/3785/>.
7. Zharnykov V. B. (2017) Ratsyonalnoe yspolzovanye zemel y osnovnyie uslovyia eho realizatsyy. Vestnyk SHUHyT. 2017. T. 22, № 3, pp. 171–179 [in Russian].
8. Khabarova Y. A., Nepoklonov V. B. (2017) Rossyiskyi y zarubezhnyi opyt prohnozyrovanyia y planyrovanyia yspolzovanyia zemel. Neodeziya y aerofotosemka. № 3, pp. 100–104 [in Russian].
9. Ahrarnyi i silskiy rozvytok dlia zrostannia ta onovlennia ukrainskoi ekonomiky: naukova dopovid. [za red. chl.-kor. NAN Ukrainy Borodinoi O.M., d-ra ekon. nauk Shubravskoi O.V.] (2018). NAN Ukrainy, DU «In-t ekonomiky ta prohno-zuvannia NAN Ukrainy». Kyiv, 152 p., p. 40 [in Ukrainian].